

Meddelandeblad

Nr 3/2025

Insatser utan individuell behovsprövning – vad gäller?

Regeringen har överlämnat proposition 2024/25:89 En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter till riksdagen. I propositionen föreslår regeringen att en ny socialtjänstlag (2025:000) ska ersätta den nuvarande socialtjänstlagen (2001:453). Regeringen föreslår att den nya lagen ska träda i kraft den 1 juli 2025. I skrivande stund har riksdagen inte fattat beslut om den nya socialtjänstlagen. Riksdagsbeslut är planerat till den 20 maj 2025.

I det här meddelandebladet informerar Socialstyrelsen om lagförslag som ännu inte är beslutade, men som riksdagen förväntas besluta om den 20 maj 2025. Med anledning av detta kan informationen i det här meddelandebladet komma att uppdateras efter den 20 maj 2025.

En av nyheterna som föreslås i socialtjänstlagen (2025:000) är att socialnämnden ges en möjlighet att tillhandahålla insatser för personliga behov till enskilda utan någon individuell behovsprövning. Den nya möjligheten syftar till att ge socialtjänsten bättre förutsättningar för att erbjuda tidiga och förebyggande insatser. Genom att kunna tillhandahålla insatser till enskilda på ett förenklat sätt är tanken att socialtjänsten ska nå invånare tidigt och därigenom motverka behov av mer omfattande insatser. Förslaget till nya socialtjänstlagen innehåller också särskilda dokumentationsregler som ska tillämpas vid genomförandet av de insatser som nämnden väljer att tillhandahålla utan individuell behovsprövning. Särskilda dokumentationsregler föreslås också för insatsen rådgivning.

I det här meddelandeblad informerar Socialstyrelsen om dessa regler. För att underlätta för förståelsen för de regler som gäller för insatser utan individuell behovsprövning, inleds meddelandebladet med en kort redogörelse för hur begreppet *insats* används i nya socialtjänstlagen. För att

underlätta förståelsen för de dokumentationsregler som gäller för insatser utan individuell behovsprövning och rådgivning redogörs i meddelandebladet också övergripande för det generella dokumentationskravet som föreslås i nya socialtjänstlagen.

Texten i meddelandebladet är i huvudsak en sammanställning av regeringens proposition 2024/25:89 En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter.

Begreppet insats i nya socialtjänstlagen

10 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag

Socialnämnden ansvarar för att erbjuda insatser i form av rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp till enskilda som behöver det.

I förslaget till nya socialtjänstlagen används begreppet *insats* som en övergripande benämning för de stöd- och hjälpåtgärder som socialnämnden tillhandahåller enskilda. Det följer av 10 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag. I den bestämmelsen anges att socialnämnden har ett ansvar att erbjuda enskilda som behöver det *insatser* i form av rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp. Ekonomiskt bistånd nämns inte uttryckligen i bestämmelsen men inryms under uttrycket ”annan hjälp”.¹ Det inrymmer också det som i nuvarande socialtjänstlag (2001:453), nuvarande SoL, benämns som service.²

I nya socialtjänstlagen görs inte längre någon åtskillnad mellan å ena sidan allmänt inriktade insatser - som enligt nuvarande socialtjänstlagen inte kräver individuell behovsprövning - å andra sidan individuellt inriktade insatser som kräver en sådan prövning. Istället görs uppdelning mellan insatser för *personliga* respektive *ekonomiska* behov.

Insatser för ekonomiska behov

Insatser för ekonomiska behov är ekonomiskt bistånd (se 12 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag) och kan inte beviljas den enskilde utan en individuell behovsprövning. Ett beslut om ekonomiskt bistånd, oavsett om

¹ Prop. 2024/25:89 s. 667.

² Prop. 2024/25:89 s. 667.

det är ett bifalls- eller avslagsbeslut, ska därför föregås av en ansökan och en utredning av den enskildes behov.

Läs mer

Läs mer om insatser för ekonomiska behov i meddelandebladet En ny socialtjänstlag nr. 4/2025.

Insatser för personliga behov

11 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag

En enskild som inte själv kan tillgodose sina personliga behov och inte heller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt att få insatser av socialnämnden för dessa behov. Den enskilde ska tillförsäkras skäligen levnadsförhållanden genom insatserna.

Den enskildes rätt till insatser för personliga behov regleras i 11 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag. Där anges att en enskild som inte kan tillgodose sina personliga behov och inte heller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt att få insatser av socialnämnden för dessa behov. Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras skäligen levnadsförhållanden. Med personliga behov avses sådana behov som enligt nuvarande SoL täcks av uttrycket livsföringen i övrigt och som inte utgör ekonomiskt bistånd, det vill säga alla behov som rör den enskildes dagliga liv eller på annat sätt är kopplade till honom eller henne som person.³

Läs mer

Läs mer om vad som avses med personliga behov och skäligen levnadsförhållanden i meddelandebladet En ny socialtjänstlag nr. 4/2025

I insatser för personliga behov inryms sådana insatser som enligt den nuvarande socialtjänstlagen inte kräver någon individuell behovsprövning (jfr 10 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag), det vill säga verksamheter som inte är individanpassade utan lika för alla och följer ett givet program. Även sådana insatser som kräver en individuell behovsprövning inryms i insatser för personliga behov. Det handlar framförallt om informerande, rådgivande och stödjande verksamheter som är öppna för alla eller en avgränsad målgrupp. Dessa verksamheter benämns och är utformade på olika sätt i olika kommuner, men det kan handla om träffpunkter för olika målgrupper, familje- och alkoholrådgivning och enklare former av

³ Prop. 2024/25:89 s. 315 f och 670.

stödsamtal för personer som är utsatta för våld i nära relationer eller hedersrelaterat våld.

Krav på utredning och individbeslut

Beslut om insatser för personliga behov som fattats med stöd av 11 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag utgör myndighetsutövning. Det ställer krav på att den formella handläggningen för dessa ärenden ska stämma överens med bestämmelserna i nya socialtjänstlagen och förvaltningslagen (2017:900), FL. Det innebär bland annat att beslut som fattas med stöd av den förslagna bestämmelsen, oavsett om det är ett bifalls- eller avslagsbeslut, ska föregås av en ansökan och utredning som innehåller en individuell behovsprövning.

Kommunen får emellertid besluta om att vissa insatser för personliga behov ska gå att tillhandahålla utan individuell behovsprövning, i enlighet med 11 kap. 5 § i förslaget till ny socialtjänstlag. För insatser som kommunen har fattat ett sådant beslut för gäller inte krav på utredning och individbeslut.

Insatser utan individuell behovsprövning

11 kap. 5 § i förslaget till ny socialtjänstlag

Socialnämnden får tillhandahålla insatser för att tillgodose personliga behov utan individuell behovsprövning. Följande insatser kräver dock alltid en individuell behovsprövning:

1. kontaktperson, kontaktfamilj eller kvalificerad kontaktperson,
2. vård i familjehem,
3. vård i LVM-hem,
4. vård i särskilda ungdomshem,
5. vård av barn eller unga mellan 18 och 20 år i jourhem, stödboende, skyddat boende och andra hem för vård eller boende utöver sådana LVM hem och särskilda ungdomshem som avses i 3 och 4,
6. bostad i ett boende för äldre personer eller för personer med funktionsnedsättning som avses i 8 kap. 4 eller 11 §, och
7. vård i hem för viss annan heldygnsvård.

I 11 kap. 5 § i förslaget till ny socialtjänstlag föreslås att socialnämnden ska få tillhandahålla insatser för personliga behov utan individuell behovsprövning. Möjligheten att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning syftar bland annat till att ge socialtjänsten ytterligare ett

verktyg eller arbetssätt för att komma i kontakt med enskilda som i dag är svåra att nå, till exempel barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet, personer med ett skadligt bruk eller beroende, personer med psykisk funktionsnedsättning, personer i prostitution och de som utsätts för våld.⁴ Genom att processen för att tillhandahålla insatser förenklas sänks också trösklarna för enskilda att uppsöka och ta emot hjälp. Att den enskilde kan påbörja en insats, när han eller hon är motiverad till förändring, utan att först behöva avvakta socialtjänstens ärendehandläggning, bidrar till sänkta trösklar. Tanken är att hjälpen ska vara tillgänglig när den enskilde vill ta del av den.⁵

Det är en möjlighet för kommunerna

11 kap. 5 § i förslaget till ny socialtjänstlag är formulerad som en möjlighet för socialnämnden att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning, Förslaget innebär alltså ingen skyldighet för nämnden erbjuda insatser enligt det förfarings sättet. Varje enskild kommun får ta ställning till om och hur bestämmelsen ska tillämpas i den egna kommunen.⁶ En förutsättning för att socialnämnden ska kunna tillhandahålla insatser utan utredning och individbeslut är att kommunen beslutar särskilt om att dessa insatser ska gå att tillhandahålla utan individuell behovsprövning. Det gäller även insatser som tidigare tillhandahållits på detta sätt, som till exempel rådgivning, träffpunkter och enklare former av stöd- och samarbetsamtal.

Ingen inskränkning i den enskildes rätt till behovsprövade insatser

Möjligheten att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning innebär inte någon inskränkning i den enskildes rätt till behovsprövade insatser eller socialnämnden skyldigheter att utreda och pröva sådana ansökningar.⁷ Den enskilde har alltid rätt till att få en ansökan om insats prövad, även om ansökan avser en insats som socialnämnden tillhandahåller utan individuell behovsbedömning.

De föreslagna bestämmelserna om insatser utan behovsbedömning utgör således ett komplement till den enskildes rätt till insatser för personliga behov som regleras i 11 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag och ersätter därmed inte den rätten.

⁴ Prop. 2024/25:89 s. 325.

⁵ Prop. 2024/25:89 s. 325.

⁶ Prop. 2024/25:89 s. 327.

⁷ Prop. 2024/25:89 s. 327.

Insatser som *får* erbjudas utan individuell behovsprövning

De insatser för personliga behov som får tillhandahållas utan individuell behovsprövning kan vara såväl allmänt inriktade insatser - som är öppna för alla - som individuellt inriktade insatser - som är anpassade efter den enskildes behov.⁸ En insats kan riktas till en viss målgrupp. En insats kan även inriktas mot ett specifikt problem, exempelvis våld i nära relationer eller skadligt bruk och beroende.⁹ Det är kommunen som beslutar om vilka insatser som socialnämnden ska få tillhandahålla utan någon individuell behovsbedömning.

Insatser som *inte* får tillhandahållas utan individuell behovsprövning

Vissa insatser för personliga behov har undantagits från möjligheten att tillhandahålla utan individuell behovsprövning. Dessa insatser är följande:

- kontaktperson, kontaktfamilj eller kvalificerad kontaktperson,
- vård i familjehem,
- vård i LVM-hem,
- vård i särskilda ungdomshem,
- vård av barn eller unga mellan 18 och 20 år i jourhem, stödboende, skyddat boende och andra hem för vård eller boende utöver LVM-hem och särskilda ungdomshem,
- bostad i ett boende för äldre personer eller för personer med funktionsnedsättning, och
- vård i hem för viss annan heldygnsvård.

Vuxna personer som har medföljande barn kommer inte heller kunna ta del av skyddat boende utan individuell behovsprövning. Däremot kommer insatsen skyddat boende utan individuell behovsprövning kunna tillhandahållas till den som har fyllt 21 år och inte har medföljande barn.

11 kap. 5 § i förslaget till ny socialtjänstlag omfattar inte insatser för ekonomiska behov, vilket betyder att ekonomiskt bistånd inte går att tillhandahålla utan individuell behovsprövning.

Den enskilde ska vända sig direkt till utföraren

När insatser tillhandahålls utan individuell behovsprövning är det inte tänkt att det ska förekomma någon handläggning eller myndighetsutövning.

⁸ Prop. 2024/25:89 s. 328.

⁹ Prop. 2024/25:89 s. 672.

Tanken är att den enskilde, istället för att vända sig till socialnämnden med en ansökan, som sedan leder till en utredning och ett beslut, ska kunna vända sig direkt till den del av socialtjänsten som verkställer insatser, en utförare. Det kan handla om såväl en privat som en kommunal utförare.¹⁰ Detta utesluter dock inte att socialnämnden själv sköter administrationen och fördelningen av platser.¹¹

När den enskildes vänder sig till en utförare ska denna kontrollera att den enskilde uppfyller de villkor som kommun har uppställt för insatsen. Om villkoren är uppfyllda ska utföraren ta emot den enskilde och verkställa insatsen. Någon ytterligare kontroll eller bedömning av den enskildes behov får således inte göras av utföraren.

Informationsskyldighet för utföraren

Utföraren har dock en skyldighet, enligt förslaget till en ny socialtjänstlag, att informera enskilda som vänder sig till verksamheten om möjligheten att ansöka om behovsprövade insatser för personliga behov. Informationen ska lämnas på lämpligt sätt och i lämplig utsträckning.¹²

Kommunen beslutar om villkor för insatsen

Om kommunen beslutar att erbjuda en insats utan individuell behovsprövning behöver kommunen också ta ställning till vilka villkor som ska gälla för insatsen. Kommunen behöver ta ställning till om insatsen ska vara öppen för alla eller om den enskilde måste uppfylla vissa villkor för att kunna ta del av den. Det kan handla om att kommunen vill rikta insatsen mot en specifik situation eller en särskild grupp. Det kan till exempel handla om att rikta vissa insatser enbart till kvinnor eller män, personer som har uppnått en viss ålder eller har en viss diagnos eller personer som är bosatta inom ett visst geografiskt område. Villkoren får dock inte medföra att kommuninvånarna behandlas olika, om det inte finns sakliga skäl som motiverar det. Kommunen måste utgå från objektiva grunder och sakliga hänsyn när den tar ställning till vilka insatser som ska erbjudas och med vilka eventuella villkor.¹³

Villkoren behöver vara tydligt utformade och enkla att kontrollera

Som framgår ovan blir det en uppgift för utförarna att kontrollera att den enskilde uppfyller de villkor som är uppställda av kommunen för en insats. En utförare kan såväl vara privat som offentlig, beroende på hur kommunen har valt att organisera sin socialtjänst. Den kontroll som utförs i en enskilt

¹⁰ Prop. 2024/25:89 s. 328.

¹¹ Prop. 2024/25:89 s. 328.

¹² Se 11 kap. 6 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

¹³ Prop. 2024/25:89 s. 328.

bedriven verksamhet får inte innehålla några myndighetsutövande inslag (eftersom det inte är tillåtet att överlåta uppgifter som innebär myndighetsutövning åt privata utförare¹⁴). Utrymmet för utförarna att göra bedömningar utifrån de uppställda villkoren behöver därför vara mycket begränsade.¹⁵ I praktiken ska det enbart handla om en summarisk kontroll av vissa faktiska förhållanden, som till exempel kontroll av uppvisad identitetshandling, ett hyresavtal eller ett läkarintyg.¹⁶ Det vilar därmed ett stort ansvar på kommunen att formulera tydliga villkor som är enkla för utförarna att kontrollera.¹⁷ Om det i ett enskilt fall skulle uppstå tveksamhet – till exempel för att ett intyg är otydligt formulerat eller för att en identitetshandling förefaller tillhöra någon annan än den enskilde – ska den enskilde hänvisas till socialnämnden. Det behöver också vara tydligt för utförare hur denne ska agera om osäkerhet uppstår och utföraren bedömer att insatsen inte kan verkställas.¹⁸

Insatser till barn utan individuell behovsprövning

I förslaget till en ny socialtjänstlag föreslås att vårdnadshavarens samtycke ska krävas för att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning till barn som inte har fyllt 15 år. Socialnämnden får dock tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning till barn som har fyllt 15 år utan vårdnadshavarens samtycke om insatsen är lämplig att tillhandahålla utan individuell behovsprövning.¹⁹ Det innebär att nämnden vare sig behöver inhämta vårdnadshavarens samtycke eller informera vårdnadshavaren. Insatser får även tillhandahållas mot vårdnadshavarens uttryckliga vilja. En grundläggande förutsättning är dock alltid att barnet vill ta del av den aktuella insatsen.²⁰

Om kommunen vill erbjuda insatser utan individuell behovsprövning till barn mellan 15 och 18 år, ska den överväga om insatsen är lämplig att erbjuda den tänkta målgruppen på det sättet. Kommunen bör som ett led i övervägandet göra en övergripande bedömning av barnets bästa, sett till vilka för- och nackdelar det kan innebära för barn i den tilltänkta målgruppen att ta del av insatsen utan individuell behovsprövning och utan vårdnadshavarens samtycke.²¹

¹⁴ Se 4 kap. 3 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

¹⁵ Prop. 2024/25:89 s. 334.

¹⁶ Prop. 2024/25:89 s. 334.

¹⁷ Prop. 2024/25:89 s. 334 och 672.

¹⁸ Prop. 2024/25:89 s. 334.

¹⁹ 21 kap. 2 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

²⁰ Prop. 2024/25:89 s. 706.

²¹ Prop. 2024/25:89 s. 706.

Krav på god kvalitet och uppföljning

Av 5 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag framgår att verksamhet inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Vidare framgår att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Dessa krav gäller även för insatser som tillhandahålls utan individuell behovsprövning.²² Detsamma gäller för de krav om systematisk kvalitetsutveckling och uppföljning som regleras i 5 kap. 2 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

Läs mer

Läs mer om på vetenskap och beprövad erfarenhet samt systematisk uppföljning i meddelandebladet En ny socialtjänstlag nr. 4/2025.

Krav på dokumentation för alla insatser – oavsett hur de erbjuds

14 kap. 3 § i förslaget till ny socialtjänstlag

Handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av insatser ska dokumenteras, om inte annat följer av 4 eller 5 §. Beslut och åtgärder i ärendet ska dokumenteras. Även faktiska omständigheter och händelser av betydelse ska dokumenteras.

Skyldigheten att dokumentera regleras i 14 kap. 3 § i förslaget till ny socialtjänstlag. Av den bestämmelsen följer att handläggning av ärenden ska dokumenteras. Dokumentationen ska avse beslut och åtgärder i ärendet. Vidare följer av bestämmelsen att genomförandet av *insatser* ska dokumenteras (som huvudregel). Dokumentationskravet i samband med genomförandet av insatser avser omständigheter och händelser av betydelse.

Begreppet insatser har samma innebörd som i 10 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag, det vill säga rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp till enskilda som behöver det. Detta innebär att dokumentationsskyldigheten föreslås att utvidgas till att gälla genomförandet av alla insatser, även de som inte föregås av någon handläggning (ansökan, utredning och beslut). Dokumentationsskyldigheten i förslaget till ny socialtjänstlag kommer således omfatta insatser i form av rådgivning, stöd- och samarbetsamtal och träffpunkter för olika målgrupper, det vill säga verksamheter som enligt nuvarande socialtjänstlagen inte omfattas av någon dokumentationsplikt. Dokumentationsskyldigheten kommer också omfatta de insatser som

²² Prop. 2024/25:89 s. 672.

kommunen enligt 11 kap. 5 § i förslaget till ny socialtjänstlag beslutar om att socialnämnden ska få tillhandahålla utan individuell behovsbedömning.

Som skäl för den utvidgade dokumentationsplikten framför regeringen följande:

Dokumentation behövs för att följa upp effekterna av olika insatser. I processen att ta fram beprövad erfarenhet är det centralt att ha tillgång till ändamålsenlig dokumentation. Utan dokumentation blir det svårt att bedöma om en insats bidrar till en positiv utveckling på sikt och för vilka grupper. Detta gäller oavsett om insatser tillhandahålls efter behovsprövning eller utan behovsprövning.²³

För att dokumentationskraven inte ska bli för omfattande föreslår dock regeringen särskilda dokumentationsregler i den nya socialtjänstlagen som ska gälla vid genomförandet av rådgivning och insatser som tillhandahålls utan individuell behovsprövning.²⁴ Dessa regler är utformade som undantag till huvudregeln om dokumentation i 14 kap. 3 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

Dokumentation vid genomförande av rådgivning

14 kap. 4 § i förslaget till ny socialtjänstlag

Skyldigheten att dokumentera gäller inte uppgifter om enskildas personliga förhållanden vid rådgivning.

I den nya socialtjänstlagen föreslås en regel som innebär att uppgifter om enskildas personliga förhållanden inte behöver dokumenteras vid genomförande av rådgivning.²⁵ Detta gäller oavsett om rådgivningen tillhandahålls med eller utan individuell behovsprövning.²⁶ Syftet med regeln är att möjliggöra för enskilda att liksom i dag fortsatt kunna vara anonyma när de söker sig till socialtjänsten för rådgivning.²⁷ Dokumentation av andra uppgifter, som till exempel övergripande uppgifter som behövs för att följa upp eller kontrollera verksamheten, omfattas inte av undantaget.²⁸

Vad som avses med rådgivning

Vad som avses med insatsen rådgivning definieras inte närmare i lagförslaget. Rådgivning syftar i regel till att ge råd och upplysningar till

²³ Prop. 2024/25:89 s. 385.

²⁴ Se 14 kap. 4 och 5 §§ i förslaget till ny socialtjänstlag.

²⁵ Se 14 kap. 4 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

²⁶ Prop. 2024/25: s. 683.

²⁷ Prop. 2024/25:89 s. 387.

²⁸ Se prop. 2024/25:89 s. 683.

enskilda om vilka insatser som socialtjänsten kan förväntas ha. Rådgivning kan också vara mer omfattande och inriktad på en viss situation eller ett visst problem, till exempel familjerådgivning, alkoholrådgivning eller andra former om stöd- och samarbetsamtal.²⁹ Från rådgivning särskiljs öppna verksamheter i form av till exempel dagcentraler och träffpunkter för social samvaro och gemenskap för äldre eller person med psykiska funktionsnedsättningar. Det kan också handla om träffpunkter för andra målgrupper som till exempel för personer som vårdar eller stödjer närstående.³⁰ Dessa verksamheter omfattas således inte av det undantag från dokumentationsskyldighet för rådgivning som beskrivs i det här avsnittet. Emellertid kan kommunen besluta att de ska omfattas av det undantag som gäller för insatser som tillhandahålls utan individuell behovsprövning.

Uppgifter om enskildes personliga förhållanden

Vad som avses med ”uppgifter om enskildes personliga förhållanden” får bedömas utifrån vanligt språkbruk. Några exempel på vad detta kan vara är namn, personnummer, adress, uppgifter om försörjningsförmåga, psykiskt mående, skadligt bruk eller beroende.³¹

Dokumentation vid genomförandet av insatser som tillhandahållit utan individuell behovsprövning

14 kap. 5 § i förslaget till ny socialtjänstlag

Socialnämnden får, om det finns särskilda skäl, besluta att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av en insats utan individuell behovsprövning enligt 11 kap. 5 §.

I den nya socialtjänstlagen föreslås också särskilda dokumentationsregler som ska gälla för insatser som tillhandahålls utan individuell behovsprövning. Enligt förslaget ska socialnämnden få besluta att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av en insats utan individuell behovsprövning. Ett sådant beslut får dock endast fattas om det föreligger särskilda skäl.

När kommunen beslutar om att tillhandahålla en viss typ av insats utan individuell behovsprövning kan den alltså även besluta att det inom ramen

²⁹ Prop. 2024/25:89 s. 386 och 683.

³⁰ Prop. 2024/25:89 s. 387.

³¹ Prop. 2024/25:89 s. 683.

för denna insats inte ska dokumenteras några uppgifter som kan röja de enskilda deltagarnas identitet.

Beslutet om undantag ska avse alla som deltar i insatsen, inte i förhållande till en enskild individ. Vidare ska beslutet gälla i förhållande till en specifik insats. Det är inte möjligt att göra ett generellt undantag från kravet på dokumentation. Det är inte heller möjligt för utförare att på eget initiativ fatta sådana beslut eller avstå från dokumentation.³²

Vad som utgör särskilda skäl

Som framgår ovan får beslut om undantag från dokumentationsskyldigheten enbart fattas om det föreligger särskilda skäl. Vad som utgör särskilda skäl måste bedömas utifrån insatsens syfte och karaktär. Undantag kan exempelvis vara motiverat om det bedöms vara svårt att nå utsatta grupper utan en möjlighet för enskilda att delta anonymt, såsom vid insatser som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, skadligt bruk eller beroende. Vidare kan undantag vara motiverat när öppna verksamheter är utformade som mötesplatser eller träffpunkter, där det inte är lämpligt eller behövligt att dokumentera uppgifter som kan kopplas till enskilda individer. Skälen för att göra undantag från dokumentationskravet måste vägas mot behovet av att kunna följa upp insatsen på individnivå. Vid insatser som utförs i den enskildes hem, som exempelvis hemtjänst, får det i allmänhet anses finnas ett så stort behov av att kunna följa upp insatsen på individnivå att det inte kan bli aktuellt att göra undantag från dokumentationskravet.³³ Om dokumentation av den enskildes identitet är avgörande för att insatsen ska bli ändamålsenlig är den insatsen sannolikt inte lämplig att tillhandahålla utan dokumentation. Det skulle exempelvis kunna vara fallet vid återkommande samtal där dokumentation från tidigare samtal är nödvändig i kommande samtal och det inte är tillräckligt att föra dem oidentifierade. Här måste vikten av att enskilda får vara anonyma vägas mot insatsens syfte och genomförbarhet.³⁴

Uppgifter som kan röja den enskildes identitet

Vad som utgör uppgifter som kan röja den enskildes identitet måste bedömas från fall till fall. Sådana uppgifter kan till exempel vara namn, personnummer eller adress. Det kan även andra uppgifter som ensamt eller tillsammans med övriga uppgifter innebär att dokumentationen kan härledas till en viss person.³⁵

³² Prop. 2024/25:89 s. 684.

³³ Prop. 2024/25:89 s. 683 och 684.

³⁴ Prop. 2024/25:89 s. 390.

³⁵ Prop. 2024/25:89 s. 683.

Uppgifter som behöver dokumenteras

Andra uppgifter än sådana som på något sätt kan avslöja den enskildes identitet ska alltid dokumenteras enligt vad som följer av 14 kap. 3 § i förslaget till ny socialtjänstlag. Det kan till exempel handla om uppgifter om antalet deltagare, deras ålder och kön. Det kan även handla om avidentifierade uppgifter om problem eller svårigheter som uppkommer under genomförandet av en insats och orsaken till att deltagare avbryter insatsen i förtid. Ytterligare exempel är avidentifierade uppgifter om deltagarnas mående och sociala situation när insatsen inleds respektive avslutas.³⁶

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS

I SOSFS 2014:5 finns krav på dokumentation under handläggning av ärenden som gäller enskilda samt under genomförande och uppföljning av beslut om insatser som omfattas av dokumentationsplikten.

När socialnämnden tillhandahåller insatser utan individuell behovsprövning förekommer det inte någon handläggning då den enskilde direkt ska vända sig till den utförare i kommunen som erbjuder insatsen. Det innebär att reglerna om dokumentation i SOSFS 2014:5 som gäller vid handläggning inte aktualiseras i samband med att insatserna tillhandahålls utan individuell behovsprövning.

Av definitionen i 2 kap. SOSFS 2014:5 följer att med insats avses individuellt behovsprövat stöd eller individuellt behovsprövad vård och behandling. Det innebär att de krav på dokumentation som avser genomförande eller uppföljning av insatser inte omfattar insatser som tillhandahålls utan någon individuell behovsprövning.

Sammanfattningsvis är SOSFS 2014:5 inte tillämpbar på insatser som kommunen beslutar att tillhandahålls utan individuell behovsprövning. Reglerna i SOSFS 2014:5 är inte heller ändamålsenliga för de insatser som kommunen har valt att undanta från dokumentationskravet, då vid genomförandet av en sådan inte ska dokumenteras några uppgifter som kan röja den enskildes identitet.

Socialstyrelsen planerar dock att utreda om det finns behov av föreskrifter och allmänna råd om dokumentation som ska gälla för genomförandet av insatser som tillhandahålls utan individuell behovsbedömning.

³⁶ Prop. 2024/25: 89 s 684.

Denna information (artikelnr 2025-4-9525) kan laddas ner från
socialstyrelsen.se/publikationer.